

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 32.

Torsdagen den 2 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen herr Martin Andersson lider för närvarande av akut hals-sjukdom med feber och är i följd härav under de närmaste dagarna oförmögen att delta i riksdagens arbete, vilket härmed intygas.

Nacka den 29 april 1929.

G. Stéenhoff,
legit. läkare.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 14, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för uppförande av en nybyggnad för mynt- och justeringsverkets behov m. m. jämte en i ämnet väckt motion. Därvid anförde:

Ang.
nybyggnad för
mynt- och
justerings-
verket m. m.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Det heter i statsutskottets motivering bl. a. följande: »Visserligen har utskottet icke kunnat undgå att finna den beräknade kostnadssumman hög, men utskottet har efter övervägande ansett sig icke böra förorda någon nedsättning av beloppet ifråga. Utskottet förväntar emellertid, att vid arbetenas utförande all nödig sparsamhet iakttages för kostnadssummans nedbringande.» — Det är på få områden, där jag för min del sedan många år ansett åtgärder i syfte att nedbringa utgifterna så på sin plats som på det offentliga byggnadsväsendets område. I överensstämmelse med denna min uppfattning har jag också under arbetet på statsverkspropositionen medverkat till att åtskilliga dyrbara byggnadsfrågor blivit behandlade med erfordrerlig varsamhet och en del jämväl uppskjutna. I det föreliggande fallet har jag av en tillfällighet blivit föredragande departementschef i en sådan byggnadsfråga. Kostnadsförslaget grundar sig på ett av byggnadsstyrelsen och den numera upplösta 1927 års

Ang.
nybyggnad för
mynt- och
justerings-
verket m. m.
(Forts.)

besparingsnämnd gemensamt avgivet förslag till nybyggnad för mynt- och justeringsverket. Ämbetsverkets och nämndens gemensamma förslag har mött mycket starkt motstånd från verksledningen, som krävt en större byggnad än den av mig föreslagna. Jag förmodar, att utskottets yttrande hänför sig till den i propositionen föreslagna tvåvåningsbyggnaden. Jag skulle då vilja begagna tillfället att till ordföranden å tredje avdelningen i utskottet eller till någon annan ledamot av detsamma få rikta den frågan: på vilken eller vilka punkter i de framlagda ritningarna och kostnadskalkylerna har utskottet särskilt fäst sig, när utskottet uttalar, att det icke kunnat undgå finna den beräknade kostnadssumman hög? Det skulle för mig vara av ett visst intresse att få svar på denna fråga, då jag självfallet vill söka att tillgodogöra mig den maning till nedbringande av kostnaderna, som statsutskottet i sin motive-ring givit.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! För det första skall jag be att få uttala den tillfredsställelse, som vi i statsutskottet ha anledning känna i anledning av den förklaring, som departementschefen här lämnat, nämligen att han ägnar sådana byggnadsfrågor stor uppmärksamhet. Jag ber att få rekommendera detta även i fortsättningen. Jag tror icke, att det skulle skada, att man ser på dessa saker mer än en gång.

Vad nu den föreslagna byggnaden beträffar, har utskottet icke ansett sig kunna nedsätta anslaget, därför att det varit lika svårt för oss som för departementschefen att kunna ange, på vilken speciell punkt man möjligen skulle kunna göra en besparing. Orsaken till att vi skrivit så i motiveringen som vi gjort är den, att departementschefen skulle kunna peka på detta och säga: här har jag försökt spara, men ni se ändå att riksdagen fordrar ytterligare nedsättningar i kostnaderna. Jag menar, att man får taga hela förslaget under omprövning och se efter, på vilka punkter man kan göra en ytterligare besparing.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Ang.
ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun
för vissa
förskingrade
medel.

Å föredragningslistan var härfpå upptaget statsutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av väckt motion om ersättning till Nottebäcks med Granhults kommun för förskingrade kommunalutskylder och pensionsavgifter.

I en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Betingetorp väckt motion, nr 61, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade förslagit, att riksdagen måtte besluta, att ersättning av statsmedel skulle utgå till Nottebäcks med Granhults kommun i Kronobergs län med ett belopp av 1,503 kronor 58 öre.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *N. J. Martin Svensson*, *Asplund*, *Thelin*, *Olsson* i Blädinge, *Törnkvist* i Karlskrona, *Olofsson* i Digernäs och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Vi äro några reservanter i statsutskottet, som ansett, att utskottets majoritet anlagt en väl formalistisk

synpunkt vid behandlingen av förevarande ärende. Enligt gällande bestämmelser skulle vederbörande kommun icke kunna göra anspråk på ersättning med ifrågavarande belopp, enär man kommit in med sin ansökan till myndigheterna fyra dagar efter den i gällande författning bestämda tiden. Den omständigheten, att det kanske sitter en gammal kommunalman och slöar till vid något tillfälle, så att han försummar sig, kan ju visserligen för en byråkratisk ämbetsmyndighet vara en tillräcklig anledning att lära vederbörande att iakttaga föreskrivna tider och att tillämpa den gamla regeln, att den som icke ser upp med ögonen får se upp med börsen. Jag vill heller icke på något sätt uttala klander mot myndigheterna för att man förfarit så som skett. Kammaren och riksdagen kunna emellertid se på sådana saker litet annorlunda än myndigheterna, som ha vissa bestämda direktiv att gå efter.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som gjort, att jag befinner mig bland reservanterna. Vi böra icke anlägga ett så byråkratiskt betraktelsesätt här i kammaren, när det gäller dylika ärenden. Jag har velat säga dessa ord till förmån för motionärens yrkande och instämmer i sak med hans motion. Men då motionens formulering icke är av den beskaffenhet, att ett riksdagsbeslut lär kunna fattas i överensstämmelse med densamma — det skulle i så fall uppstå en viss oklarhet — ber jag att få föreslå, att riksdagen måtte medgiva, att ersättning av statsmedel måtte utgå till Nottebäcks med Granhults kommun i Kronobergs län med ett belopp av 1,503 kronor 58 öre.

Jag gör detta yrkande, herr talman; ordagrant samma yrkande framställes i första kammaren.

Herr Janson i Falun: Herr talman! Kammarens ledamöter skulle kanske av den föregående talarens anförande kunna få den uppfattningen, att det endast varit fyra dagar, som den ifrågavarande kommunalmannen haft på sig att göra vederbörlig anmälan. Men detta var icke fallet: han hade sex månader på sig. När han dröjt så länge, att han kommer fyra dagar för sent, har utskottet ansett, att man icke här kan åberopa några billighetsskäl och att det icke finns någon anledning att suspendera lagens bestämmelser. Vi ha tidigare haft framställan i samma syfte, där man faktiskt påvisade, att vissa billighetsskäl kunde framdragas men där riksdagen ändå icke ansåg sig kunna bifalla framställan. Skulle man ansluta sig till herr Törnkviks yttrande, komme man att helt och hållet luckra upp de bestämmelser, som förefinnas i lagen. Vi ha i utskottet införskaffat kungörelsen från länsstyrelsen, och i denna står det klart och tydligt uttalat, när annonsen stod införd i Post- och inrikes tidningar. Vederbörande har följaktligen haft sex månader på sig, och det är då icke rimligt, att en person, som innehar en kommunal förtroendesyssla, går och drager ut på saken i det oändliga och underlåter att vidtaga åtgärder. Jag tror, att dessa skäl äro så starka, att det icke för riksdagen finns någon möjlighet att bifalla herr Törnkviks förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag står också som reservant på denna punkt. Jag tycker det är hårt, att genom att en person försummat sig under en tid av endast fyra dagar, kommunen skulle gå miste om ersättning. Det gäller här en fornsak, som har bra liten betydelse i och för sig. Men här skulle den få så stor betydelse, att all ersättning komme att bortfalla. Nu sade den föregående ärade talaren, att kungörelsen var införd i Post- och inrikes tidningar. Men vilken läser den tidningen ute på landsbygden? Det är mycket lätt att gå förbi sådana kungörelser. Personen har tydligen blivit påstött av någon de sista dagarna och har i anledning därav lämnat in sin ansökan såsom här skett. Det är ofta så, tycker jag, att för formerna får den

*Ang.
ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun
för vissa
förskingrade
medel.*

(Forts.)

Ang.
ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun
för vissa
förskingrade
medel.

(Forts.)

verkliga rätten vika. Jag tycker det är oegentligt, att om man har aldrig så rätt i sak skall det minsta formfel göra, att man går förlustig det hela. Jag ber att få yrka bifall till herr Törnkvists förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Det var en tämligen hård dom, som den siste ärade talaren fällde om statsutskottet: vi skulle vara sådana formalister, att vi skulle krypa bakom formfel, så att kommunen icke finge några pengar. Men huru är det ställt i detta fall? Ja, det var icke nog med att kungörelse var införd i Post- och inrikes tidningar, utan den var införd även i länskungörelserna. Där stod den ifrågavarande dagen angiven, och det upplystes, att man skulle söka ersättning inom sex månader. Någon brist på klarhet var det alltså icke.

Nu säger man att det är en sådan formalism, som här gör sig gällande. Ja, men när en viss fatalietid är bestämd, måste man väl också hålla på, att tiden iakttages. Kungl. Maj:t kan visserligen ge dispens, om ett fel förekommit, men huru skulle det gå om riksdagen skulle börja meddela dispenser från fatalietider? Då vore det väl slut med alla sådana bestämmelser. Och varför i herrans namn kunde icke kommunalordföranden komma in med sin ansökan förr, när han hade sex månader på sig? Jag kan således icke finna, att det föreligger något sakligt skäl för herr Törnkvists förslag.

Sedan tillkommer det, att vi för fyra år sedan hade ett liknande ärende från Norrbottens län. Där var saken litet oklarare. Ätminstone påstods det, att vederbörande blivit vilseledda vid telefonförfrågningar hos en tjänsteman i länsstyrelsen som sagt att man kunde göra ansökan efter det förlusten blivit konstaterad. Men när det kom till kritan, fick man klart för sig, att ansökan måste göras inom kungörelsetiden, alltså innan förlustens storlek blivit känd genom utdelning i den ifrågavarande landsfiskalens konkurs. Riksdagen avskog emellertid förslaget, icke ett öre beviljades, och detta fastän det där gällde betydligt större summor. Det skulle väl då vara märkvärdigt, om man nu beviljade medel i en så klar sak som denna, där det icke finns någonting att krypa bakom.

Dessutom får jag säga, att detta icke är rätta vägen att gå, om dispens skall ges. Om verkligen ömmande omständigheter föreläge, borde man gå via Kungl. Maj:t och icke via riksdagen. Riksdagen bör icke vara den myndighet, som ger dispens från fatalietider. Jag vill varna mina kamrater i kamraren för att slå in på den vägen. Ty då blir det nog många liknande fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Endast några ord!

Jag kan icke anse det vara riktigt, att riksdagen avsäger sig möjligheten att i fall av sådan beskaffenhet som detta pröva ett ärende på direkt förslag av någon sin ledamot. Att dispens skulle meddelas via Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande, är jag icke säker på vore en bättre väg. Tvärtom får man väl räkna med att Kungl. Maj:t måste följa gällande bestämmelser och alltså anse ärendet icke kunna ge anledning till att man frånträdde författningen och med anläggande av humanitetssynpunkter meddelade dispens.

Här har icke yrkats annat än att kommunen skulle få tackning för av en statstjänsteman förskingrade medel. Staten är skyldig att betala, men den omständigheten, att en kommunalman suttit och icke varit vaken utan kommit fyra dagar efter författningstidens utgång, vill man taga till intäkt för att staten skall gå fri från den skyldighet, som den eljest iklätt sig. Jag tycker detta är höjden av byråkrati. Jag förvånar mig över att herr Olsson i Kullenbergstorp, som ju skall representera landsortsintressena, kan komma fram med

en så benhårt byråkratisk uppfattning i ett ärende av denna humanitära beskaffenhet.

Jag ämnar icke taga ordet vidare, herr talman, utan ber endast få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag måste ge herr Olsson i Kullenbergstorp rätt i att det vore en betänklig väg, om riksdagen ginge in på att lämna ersättning, när ansökan icke inkommit inom laga tid. Jag är övertygad om att det kommer att bli flera tillfällen, där man skulle kräva, att riksdagen träder emellan.

Inom Sörmlands län hade vi ett fall där en statstjänsteman förskingrat och landstinget och skogsvårdsstyrelsen blevo lidande. Man inkom med anmälan till Konungens befallningshavande inom laga tid, men genom något förbiseende blev anmälan liggande hos Konungens befallningshavande en dag efter det den skulle ha lämnats till Kungl. Maj:t. Vi ha stämt Kungl. Maj:t och Kronan liksom länsstyrelsen men tappat. Nu ha vi beslutat avskryva beloppet. Men öppnas dylika möjligheter att komma till riksdagen, ställer det sig på annat sätt. Det fall som jag nämnde var mycket mera behjärtansvärt än det föreliggande. Jag tror, att man här skulle komma in på en väg, som hade farliga konsekvenser med sig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Till herr Törnkvist vill jag ställa den frågan, varför han själv var så byråkratiskt formalistisk i det fall, som gällde norrbottensförhållandena. Då gjorde herr Törnkvist ingen anmärkning alls. Det måtte vara en nyligen påkommen förändring hos herr Törnkvist, som här kommit till uttryck. Underhand har jag för övrigt hört, att det finns hundratals mål, där ersättningskrav tillbakavisats på grund av att fatalietider försumrats — det gäller dock icke domstolsmål utan administrativa mål. Det är tydligt, att om vi skola slå in på sådana vägar som dessa, så att vi medge ersättning, när vederbörande blott kommit några dagar för sent, finns det säkerligen tjänstvilliga riksdagsmän även från andra provinser, som komma att framställa yrkanden om ersättning. Vad är överhuvud taget meningen, när vi bestämma, att en viss fatalietid skall gälla, inom vilken anmälan skall ske? Mena vi ingenting med dylika tidsbestämmelser? Det kan bli farliga konsekvenser, herr Törnkvist, att luckra upp bestämmelserna på sätt som här föreslås. Och när man nu som sagt hemställt om precis detsamma som för några år sedan, begriper jag icke, varför vi här helt och hållet skulle kasta om vår ståndpunkt.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Det är uteslutande av formella skäl, som utskottet kommit till sitt avslagsyrkande. Det synes mig, som om utskottet behärskats av alltför stor byråkrati i detta fall. Det förefaller mig fullkomligt orimligt, att därför att en kommunalordförande under blott fyra dagar försummat sig att inkomma med en begäran om anslag, kommunen skall gå miste om den ersättning, som den annars är berättigad till.

Jag ber för min del att få ansluta mig till herr Törnkvists yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det var första gången åtminstone under denna riksdag, som statsutskottet beskyllts för att vara byråkratiskt. Det är snarare så, att kammarledamöterna ha benägenhet att anse, att vi många gånger taga på sakerna alltför praktiskt.

Jag begärde ordet för att fråga herr vice talmannen och de med honom instämmande, om de äro beredda att lämna dispens från fatalietider över hela

Ang.
ersättning
till Nottebäcks
med Granhulls
kommun
för vissa
förskingrade
medel.
(Forts.)

Ang.
ersättning
till Nottebäcks
med Granhults
kommun
för vissa
förskingrade
medel.
(Forts.)

linjen. Är man icke beredd härtill, tror jag det är klokt att ansluta sig till statsutskottets hemställan.

Herr Törnkvist i Karlskrona sökte, så vitt jag uppfattade honom rätt, lägga herr Olssons i Kullenbergstorp yttrande till rätta för sina syften på det sättet, att han sade, att man enligt herr Olsson borde låta Kungl. Maj:t avgöra saken. Så sade emellertid icke herr Olsson i Kullenbergstorp, utan han förklarade, att om dispens överhuvud taget borde ifrågakomma, ärendet härom borde prövas av Kungl. Maj:t. Detta är en helt annan sak.

Jag tror, herr talman, att vi äro på den säkra sidan, om vi bifalla utskottets förslag.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Naturligtvis har man försuttit fatalierna, även om man blott kommit en timma för sent.

Men det är en triumf för en byråkratisk uppfattning att säga ifrån, att om man glider över den bestämda tiden med aldrig så litet, blir det omöjligt att få någon ersättning. I ett ärende av en sådan beskaffenhet som denna, där det gäller humanitetssynpunkter, bör riksdagen kunna göra en avvikelse från författningen. Det är endast fråga om att i ett speciellt fall, där man ser, att det icke föreligger någon risk för framtiden, se personligt och mjukt på saken. Varför är herr Olsson i Kullenbergstorp så fruktansvärt rädd för konsekvenserna av detta ärende, då ju statsutskottet visat sig ha förmåga att granska alla frågor, som komma in till detsamma, och döma efter varje ärendes speciella natur? Så bör det bli också för framtiden.

Jag anser mig alltjämt, herr talman, ha skäl att vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag vill säga till den siste ärade talaren: vad skillnad är det mellan detta ärendes natur och det ärende, som framfördes av norrbottensmotionärerna? Sov herr Törnkvist vid det tillfället eller vad var det för skillnad på hans natur i dessa båda fall? Förlusterna äro givna på båda hållen, och det går icke att krypa undan; här gäller det verkligen att återställa en försutten fatalietid.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag kan icke låta bli att ställa en fråga till herr Törnkvist. Om han vet, att han skall till Kungl. Maj:t eller annan myndighet lämna in en ansökan om fem eller sex månader och han tänker som så, att detta behöver han icke göra med detsamma, ty han hinner ändå göra det senare, och han sedan glömmer av alltihop och erinrar sig det hela först fyra dagar för sent, anser herr Törnkvist detta vara ett skäl att begära ersättning av riksdagen? Och är sådant ett skäl för riksdagen att grunda ett prejudicerande beslut på? Vi ha icke kunnat finna, att några skäl kunna åberopas till förmån för den föreliggande framställningen. Så ligger saken helt enkelt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Törnkvist i Karlskrona under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för påbörjande av nybyggnad för Kungl. Maj:ts kansli jämte en i ämnet väckt motion anförde:

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i det föreliggande utlåtandet funnit den av

Kungl. Maj:t framlagda planen för kanslihusbygget vara av beskaffenhet att böra i stort sett godtagas. Som herrarna veta, ingår i denna plan, att det gamla polishuset, som utgör ett förnämligt arkitektoniskt minnesmärke från 1600-talet, skall bibehållas och ingå som en del i det för övrigt nybyggda komplexet. I denna del har emellertid utskottet uttalat vissa betänkligheter. Utskottet har framhållit, att detta hus' arkitektur genom förändringar under årens lopp i viss mån förvanskats, att huset är i dåligt skick och tarvar grundförstärkning, att det kan befaras, att det planmässiga ordnandet av hela komplexet skulle försvåras, om man däri skulle infoga detta gamla hus såsom en kvarvarande del, och att det därför kan sättas i fråga, huruvida det icke ur praktiska och ekonomiska synpunkter skulle vara lämpligare att riva huset och således nybygga hela kanslihuskomplexet. Utskottet har såsom ett ytterligare skäl därför uttalat, att om man gjorde på detta sätt, skulle man kunna flytta in fasaden från gatan och därigenom vinna motsvarande utrymme till gatubreddning, som man bereder utanför kanslihusets huvudbyggnad. I anledning av dessa uttalanden skall jag be att få lämna kammaren några meddelanden.

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.
(Forts.)

Beträffande först frågan om breddning av gatan framför gamla kanslihuset är det att iakttaga, att gamla kanslihusets gatufasad nu går i samma linje som rådhusets närmaste flygel. Skulle man riva kanslihuset och bygga ett nytt hus något inflyttat från gatan, skulle man omedelbart såsom ett framspringande hörn träffa på den närmaste flygeln av rådhuset, och denna kan man naturligtvis icke få bort under annan förutsättning, än att rådhuset eller åtminstone denna flygel rives. Redan av estetiska skäl synes det vara lämpligare att låta den nuvarande gatulinjen bibehållas i sin avsedda sträckning än att på detta sätt få ett utspringande hörn vid rådhuset. Och skulle man överhuvud taget åsyfta en ytterligare breddning av Myntgatan än den som avses i den år 1928 fastställda stadsplanen, finns det möjlighet härtill genom att disponera mark därför på andra sidan av gatan, där fastigheterna tillhöra Stockholms stad. För övrigt kan en viss skevhet i Myntgatan icke undvikas, därför att den eljest nödvändiga breddningen av Mynttorget icke kan ske på grund av belägenheten av brandkontorets byggnad, vilket gör, att man nödgas anordna en arkad i kanslihusets huvudbyggnad.

Men det finns ännu starkare skäl, som tala emot att man icke kan avstå något av den tomt, som nu disponeras av det gamla polishuset — i varje fall icke utan mycket stora svårigheter. Den flygelbyggnad, som är avsedd att komma till stånd i samband med kanslihusbygget, är nu disponerad för vissa lokaler. Skulle man riva polishuset och draga in fasaden, komme man därigenom att förlora en tomtremsa av ungefär två meters bredd. Detta skulle medföra, att man skulle nödgas göra en fullkomlig omläggning av planläggningen i denna del av bygget, och de utrymmen, som man där förlorade, måste man taga igen på något annat sätt. Emellertid går det icke att inom det ganska snävt tillräknade utrymmet för komplexet i övrigt vinna kompensation för den förlust i byggnadsområdet, som sålunda skulle uppkomma, utan då måste man skaffa nytt område till utfyllnad. Detta skulle föranleda nytt uppskov med saken och nya underhandlingar med Stockholms stad.

Nu kan det emellertid detta oaktat hända, att planmässiga eller ekonomiska skäl skulle kunna tala för att man bör riva det gamla polishuset och bygga nytt även där. I detta avseende har jag inhämtat av de sakkunniga, att den gamla byggnaden låter sig väl infoga i planen för komplexets byggnad i övrigt. Den enda olägenhet, som därvid hittills gjort sig gällande, är en mindre skillnad i golvhöjderna, vilken dock icke anses vara särskilt besvärande. Beträffande planen i övrigt anses det icke, att man skulle vinna nämnvärt i planmässighet eller i ökat utrymme genom att riva och bygga nytt. De nuvarande

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.
(Forts.)

lokalerna i gamla polishuset anses väl och praktiskt låta sig inordna i nybygget i övrigt.

När man gjort upp kostnadsberäkningarna, har man utgått ifrån att man skulle kunna göra ombyggnaden av polishuset för samma enhetspris som nybyggnaden i övrigt, dock med en viss besparing för iordningställandet av de nuvarande lokalerna i det gamla polishuset, som skulle kompensera den ökade utgiften för grundförstärkning. Vid sådant förhållande har man ansett, att de kulturhistoriska skälen utgjorde fullgiltig anledning att behålla det gamla polishuset såsom en del av kanslihuset. Det har emellertid hela tiden varit förutsatt, att man vid de närmare utredningar och beräkningar, som komma att göras i samband med upprättande av entreprenad- och arbetsritningar, ånyo skall taga i övervägande, i vilken mån bibehållandet av det gamla polishuset kan inverka på byggnadsföretaget i dess helhet. Skulle man vid detta närmare övervägande finna, att olägenheterna av byggnadens bibehållande ur byggnadstekniska eller planmässiga och ekonomiska skäl äro större, än vad man hittills haft anledning antaga, kommer givetvis, såsom utskottet förutsatt, Kungl. Maj:tt att taga i övervägande, huruvida dessa nya omständigheter äro av en sådan betydelse och storhetsordning, att de kulturhistoriska intressen, som varit knutna till bibehållandet av gamla polishuset, måste vika.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Herr statsrådet slutade på ett sådant sätt, att det föreföll, som om han i själ och hjärta var ganska belåten med vad statsutskottet föreslagit riksdagen att skriva. Jag säger detta så mycket hellre, som vi uttryckligen sagt ifrån, att förevarande spörsmål bör tagas under förnyat övervägande av Kungl. Maj:tt, som torde äga fatta beslut i ärendet utan riksdagens hörande.

När vi behandlade denna fråga, gjorde vi på samma sätt, som då vi eljest behandla byggnadsfrågor i utskottet: om det finns någon möjlighet, anse vi oss skyldiga att söka skaffa oss en personlig uppfattning om huru det ser ut på platsen. Vi tågade alltså manstarkt i väg från fjärde avdelningen, assisterade av sakkunniga från byggnadsstyrelsen, och togo det gamla polishuset i betraktande. Vi voro inne där och sågo, hur lokalerna togo sig ut. Även de bland avdelningens ledamöter, som höllo på att man borde ge all möjlig plats åt de kulturhistoriska intressena, kommo därvid till det resultatet, att det egentligen icke fanns några kulturhistoriska intressen att här taga vara på. Detta är ett faktum. Jag vill rekommendera andra kammarens ledamöter att själva gå och få en helhetsbild av huru det nya kanslihuset skulle taga sig ut med en liten bit av det gamla polishuset, som faktiskt icke har något utseende alls och icke är någonting att bibehålla och foga in i ett nytt byggnadsverk.

Det var emellertid icke detta, som avgjorde saken, utan det var, att vi efter att hava tillfrågat de sakkunniga ledamöterna i byggnadsstyrelsen, som voro uppe på avdelningen, fingo klart för oss, att om denna byggnad skulle bibehållas, så måste man sannolikt vidtaga utomordentligt omfattande grundförstärkningsarbeten. Nu har jag för min del haft förmånen, om jag så får säga, att i annat sammanhang, nämligen då det gällt de sorgligt riksbekanta sättningsarna i riksdagshusets grund, skaffa mig en smula kännedom om vad en sådan där grundförstärkningshistoria kan komma att belöpa sig till, och jag förklarade därför, att vi måste skriva något i utlåtandet om att Kungl. Maj:tt borde väga olägenheterna av dessa grundförstärkningsarbeten mot de olägenheter, som kunde vara förenade med att riva detta gamla hus och bygga upp hela komplexet efter nutida krav och på ett ändamålsenligt sätt. Därutinnan äro vi väl också alla, förmodar jag, ense med herr statsrådet, att om man skall företaga en nybyggnad av den beskaffenhet som den här ifrågavarande, så bör den göras modern och ändamålsenlig.

Sedan började vi — jag berättar allt precis, som det har gått till — i anledning av ett förslag från en av norrlandsledamöterna i utskottet fundera, huruvida vi icke skulle kunna vara en liten smula gentila mot Stockholms stad och medgiva den lilla ökningen av gatubredd, som man skulle vinna genom att göra frontsidan mot gatan sammanhängande. Och jag får säga, att den lilla ökning av bredden några få kvadratmeter, som det på sin höjd kan vara fråga om på ett så litet område som detta, den spelar absolut ingen roll för staten, men det är ändamålsenligt och praktiskt för Stockholms stad, om så sker. Därför, menade vi i utskottet, kunde man ju gärna ge Stockholms stad en dylik liten fördel. Herr statsrådet talade också om ett litet hörn, som man nödvändigt skulle få kvar, och sade, om jag antecknade saken riktigt, att gatans sträckning på grund av detta hörn skulle bli en smula skev, men litet längre fram i sitt anförande förklarade ju herr statsrådet att det icke var möjligt att helt undgå skevhet, hur man än gjorde med detta bygge.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke se någon anledning att icke yrka bifall till utskottets förslag, vilket ju innebär rent bifall till Kungl. Maj:ts proposition, om man bortser från vad utskottet här har sagt om ett förnyat övervägande från Kungl. Maj:ts sida ur kostnads- och andra synpunkter.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Statsutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av fastighet i Linköping föredrogs härpå; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 8.

Till behandling upptogs statsutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten proposition, nr 125, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att generalpoststyrelsen för främjande av sparsamhet finge, intill ett belopp av 50,000 kronor och i övrigt i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde, av postmedel till skolungdom i riket utdela mindre penningbelopp insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok.

Till Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade av departementschefen knutits vissa direktiv rörande de former, vari postsparbankens skolsparkasserörelse enligt hans mening borde för framtiden bedrivas. Sålunda förutsattes bland annat att postsparbankens ifrågavarande verksamhet skulle begränsas till områden, vilka ej kunde betraktas såsom egentligt verksamhetsområde för en ortssparbank, som genom positiva åtgärder ådagalagt intresse för skolsparkasserörelsens främjande. I den mån ortsbanken utvidgade sin ifrågavarande verksamhet, skulle postsparbanken få träda tillbaka för denna.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft dels de före avlåtandet av propositionen väckta, likalydande motionerna nr 71 inom första kammaren av herr *Björck m. fl.* och nr 212 inom andra kammaren av herr *Olsson i Mora m. fl.*,

Ang.
nybyggnad för
Kungl. Maj:ts
kansli.

(Forts.)

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.
(Forts.)

dels ock de i anledning av förevarande proposition väckta, ävenledes likalydande motionerna nr 255 inom första kammaren av herr *Björck m. fl.* och nr 393 inom andra kammaren av herr *Olsson i Mora m. fl.*

Utskottet, som i likhet med motionärerna hölle före, att det borde ankomma på de lokala folkskolemyndigheterna att fritt välja det organ för skolsparsamheten, som med hänsyn till ortsförhållandena kunde finnas mest ändamålsenligt, hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och motionerna I: 71 och 255 samt II: 212 och 393 måtte medgiva, att generalpoststyrelsen för främjande av sparsamhet finge, intill ett belopp av 50,000 kronor, av postmedel till skolungdom i riket utdela mindre penningbelopp, insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Widell, Dahl, N. J. Martin Svensson, Thelin*, andre vice talmannen *Nilsson i Bonarp, Olsson i Blädinge, Persson i Fritorp* och *Anderson i Storegården*, vilka ansett att utskottet bort — med uttalande att utskottet i fråga om de utav departementschefen angivna direktiv för postsparbankens verksamhet å förevarande område funne desamma utgöra ett fullföljande av de riktlinjer, som riksdagen 1928 angivit vid anvisande av medel för enahanda ändamål, samt att berörda riktlinjer alltjämt torde böra från riksdagens sida vidhållas — hemställa,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och i anledning av motionerna I: 71 och 255 samt II: 212 och 393, måtte medgiva — — — lika med Kungl. Maj:t — — — två kronor å varje bok; och

b) att motionerna I: 255 och II: 393, i vad de ej blivit besvarade genom vad i reservationen anförts och under a) hemställts, ej måtte till någon riksdagens vidare åtgärd föranleda; samt

av herr andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Persson i Fritorp*: Herr talman, mina herrar! Som kammarens ledamöter behagade finna av det nu föreliggande utlåtandet, har utskottet ej varit enhälligt. Icke mindre än nio ledamöter ha nämligen reserverat sig mot utskottets utlåtande, och då jag är en av dem, tillåter jag mig att säga ett par ord i denna fråga.

Om man endast helt ytligt betraktar detta utlåtande, så kan det förefalla, som om det vore hugget som stucket, om utskottets eller reservanternas förslag vinner bifall. Både majoriteten och minoriteten ha nämligen hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition om medgivande för postsparbanken att använda ett belopp av 50,000 kronor för nu ifrågavarande ändamål. Om den saken har alltså fullständig enighet varit rådande både i avdelningen och inom statsutskottet i dess helhet. Vid närmare betraktande av utlåtandet skola herrarna emellertid finna, att det föreligger icke bara en formell utan även en reell skillnad mellan utskottets förslag och reservanternas yrkande i fråga om de direktiv, som här föreslås, en skillnad, som är av ganska stor betydelse.

Jag skall, herr talman, inte spilla många ord på denna fråga, men jag måste dock erinra om det beslut, som riksdagen fattade i frågan, när riksdagen i fjol för första gången medgav, att postsparbanksmedel finge användas för detta ändamål. Jag kan redogöra för detta helt kort och gott genom att uppläsa några få rader ur den skrivelse i detta ärende, som riksdagen avlät till Kungl. Maj:t i fjol. Det heter där på följande sätt: »Härvid vill riksdagen emellertid i anslutning till motionen ytterligare framhålla vikten av att ifrågavarande

de nya verksamhetsgren icke av postsparbanken gives en sådan inriktning eller får så utveckla sig, att den kan komma att leda till olämplig konkurrens om det lokala sparkapitalet. En förutsättning för bifall till förslaget får överhuvud anses vara, att konkurrens undvikas med sparbanker eller andra penninginrättningar, som driva dylik skolparverksamhet.»

Enligt mitt förmenande har riksdagen i denna skrivelse givit tydliga och klara direktiv angående det sätt, varpå detta anslag skall disponeras, direktiv, som jag håller före komma att bortelimineras, i händelse riksdagen nu bifaller det föreliggande utskottsförslaget.

Innan jag går att motivera detta mitt påstående, vill jag med stöd av den kungl. propositionen i stora drag och helt kort redogöra för frågans gång efter riksdagens beslut i fjol. Kungl. Maj:t, d. v. s. den ekmanska regeringen, anbefallde generalpoststyrelsen att med beaktande av vad riksdagen anförut inkomma med förslag till de åtgärder, som vore erforderliga för att effektuera riksdagsbeslutet. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 juni i fjol hemställde generalpoststyrelsen om godkännande av en vid skrivelse fogad plan för utdelning av dessa postsparbanksböcker, men Kungl. Maj:t fann denna plan vara ur vissa synpunkter otillfredsställande, och så blev generalpoststyrelsen ålagd att inkomma med en ny plan för denna utdelning. Så skedde ock, och den 16 augusti inkom generalpoststyrelsen med en sådan plan.

Jag skall icke här trötta kammaren med att i detalj redogöra för denna plan, utan jag skall inskränka mig till att läsa upp den passus, som striden här i dag gäller, d. v. s. den som avser direktiven, en sak som jag anser, att kammaren bör fundera litet på. I femte punkten av generalpoststyrelsens utdelningsplan står det nämligen, att utdelning ej må ifrågakomma »till barn i skolor, där enskild sparbank eller annan penninginrättning efter av generalpoststyrelsen införskaffade upplysningar anses på ett tillfredsställande sätt bedriva skolparverksamhet.»

Denna plan blev av Kungl. Maj:t godkänd, och Kungl. Maj:t bemyndigade generalpoststyrelsen att för ändamålet använda ett belopp av 50,000 kronor, men samtidigt fann Kungl. Maj:t lämpligt att erinra generalpoststyrelsen om angelägenheten av att konkurrens undvekas med sparbanker eller andra penninginrättningar, som dreve skolparverksamhet. Jag får verkligen, herr talman, säga, att det är ganska anmärkningsvärt, att Kungl. Maj:t ansett sig behöva påminna generalpoststyrelsen om nödvändigheten att rätta sig efter de direktiv, som riksdagen hade angivit, och jag får också säga, att det ländert den dåvarande regeringen till heder, att den såg till, att riksdagens beslut blev av vederbörande affärsdrivande verk beaktat.

Av postsparbankens redogörelse för utdelade sparbanksböcker framgår det, att sådan utdelning ägt rum i alla län med undantag av Örebro län. Om det sätt, varpå generalpoststyrelsen fullgjort sitt uppdrag i förevarande avseende, vill jag icke uttala mig i annan eller vidare mån, än att jag ber att få nämna, att åtskilliga sparbanker från vitt skilda delar av landet funnit sig föranlåtna att inlägga en gensaga mot det sätt, varpå generalpoststyrelsen följt de av riksdagen lämnade direktiven. Jag skall icke trötta kammaren med att redogöra för det svar, som generalpoststyrelsen avgivit till Kungl. Maj:t till bemötande av dessa sparbankers påståenden, men jag får säga, att jag tycker, att svaret är ganska svagt och svävande, i den mån det avser att utgöra ett bemötande av sparbankernas protester. Här kan man verkligen använda det gamla ordet, att reflexionerna göra sig själva.

Generalpoststyrelsen inkom sedan förlidet år före jul med en framställning att även innevarande år få utdela sparbanksböcker och begärde att för detta ändamål få disponera 50,000 kronor av postsparbanksmedel. Över denna framställning har Kungl. Maj:t infortrat yttranden från skolöverstyrelsen och

*Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.*

(Forts.)

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.
(Forts.)

statskontoret. Skolöverstyrelsen har för sin del tillstyrkt framställningen. Vad statsutskottet angår, så kan jag icke underlåta att här bringa till kammarens kännedom vad detta verk, vars utlåtanden riksdagen ju brukar fästa rätt mycket avseende vid, har anfört i denna sak. Statskontoret framhåller, att »kravet på ett fullt lojalt uppehållande av de givna, synnerligen välbetänkta direktiven för verksamheten icke borde i någon mån få eftergivnas och att alltså, därest en undersökning skulle giva vid handen att skäl till anmärkning i sådant hänseende förekomme, medelsanvisningen borde tills vidare upphöra». — Detta är alltså statskontorets uppfattning om denna sak.

Departementschefen har nu framlagt propositionen, och så långt mitt enkla förstånd räcker till för att bedöma saken, har Kungl. Maj:t fullföljt de principer, som i fjol voro riksdagens. Men vad gör nu riksdagens statsutskott? Ja, det finna herrarna här i utlåtandet. Jag får för min del säga, att de direktiv, som här äro föreskrivna, de äro knappast några direktiv alls. Jag ber herrarna slå upp sid. 11 i det häfte, där utskottets utlåtande är intaget, och läsa vad där står. Efter att ha omnämnt att departementschefen knutit vissa direktiv till propositionen, säger utskottsmajoriteten: »Sälunda förutsattes bl. a. att postsparbankens ifrågavarande verksamhet skulle 'begränsas till områden, vilka ej kunna betraktas såsom egentligt verksamhetsområde för en ortssparbank, som genom positiva åtgärder ådagalagt intresse för skolsparrörelsens främjande'. I den mån ortsbanken utvidgar sin ifrågavarande verksamhet skulle postsparbanken få träda tillbaka för denna.» Och så säger utskottet vidare, att det, »måste för sin del finna olämpligt att genom dylika snäva och mot postsparbanken ensidigt riktade direktiv kringskära en så allmängagnande och behjärtansvärd verksamhet som skolsparkasserörelsen.»

Ja, detta betyder ju, att vad riksdagen i fjol ansåg vara en självfallen sak, det anser statsutskottet i år vara *olämpligt!* Det är bara »snäva direktiv», som »ensidigt rikta sig» mot postsparbanken. Sannerligen om jag icke visste, att detta utlåtande är skrivet på fjärde avdelningen i statsutskottet, så skulle jag misstänka, att författaren hörde hemma i generalpoststyrelsen.

Jag vill, herr talman, sammanfatta mitt omdöme om detta utlåtande sålunda, att jag anser detsamma vara uttryck för ett strävande, som åsyftar, att sparkapitalet ute i landet skall strömma in hit till huvudstaden. Jag förmodar, att man här i kammaren, liksom det gjorts i statsutskottet, kommer att vifta med Allmänna sparbanken och att det kommer att framhållas, att postsparbanken är en sådan säker inrättning och så bekväm att anlita till följd av de många postanstalterna, där man kan sätta in pengar. Vad nu Allmänna sparbanken beträffar så vill jag, åtminstone i vad angår dess kontor i Stockholm, säga, att denna bank näppeligen förtjänar namnet sparbank, utan jag tycker, att »Sveriges allmänna jobbarebank» hade varit den riktiga benämningen.

En sparbanks uppgift är enligt sparbankslagen att bedriva in- och utlåningsrörelse utan rätt för bankens ledamöter eller andra att ha några som helst ekonomiska förmåner av verksamheten. Det är på denna grund, som våra sparbanker bildats. De skola tjäna allmänheten genom att uppsamla sparkapital och göra detta fruktbarande genom utlåning till lånebehövande i orten. Jag vågar påstå — och ingen kan bestrida riktigheten härav — att våra gamla sparbanker på ett synnerligen förtjänstfullt sätt fyllt denna sin uppgift, ja, att de utfört ett samhällsgagnande arbete, för vilket de äro tack värda. Jag tänker då närmast på alla de jordbrukare, större och mindre, lägenhets- och egnahemsinnehavare, smärre näringsidkare, arbetare m. fl., som under tidernas lopp erhållit lån ur hemortens sparbanker trots att såväl låntagarens som borgensmännens soliditet icke alltid varit den bästa eller i och för sig utgjort säkerhet för lånet, men där den personliga kännedom, som sparbanksstyrelsen

ägt om vederbörande, har gjort, att dessa i alla fall fått lån, ty banken har haft reda på att vederbörande varit ordentliga och arbetsamma personer, som strävat att komma fram. Det har också ofta lyckats dem att komma fram, kanske just tack vare den hjälp de fått av sparbanken. Men jag spørjer: Hur skulle det sett ut, om alla dessa människor varit hänvisade till att söka lån i postsparbanken?

Till sist vill jag endast säga, att postsparbanken enligt mitt förmenande har ett så stort verksamhetsfält att operera på i vårt land — jag syftar på alla de orter, som sakna sparbanker — att den sannerligen icke behöver ge sig in på sparbankernas områden. Där böra dessa få verka utan att besväras av någon konkurrens från postsparbankens sida.

Då jag, herr talman, har den bestämda uppfattningen, att riksdagen handlar klokt, om den vidbliver 1928 års beslut och icke låter sig påverka av den panikstämning, som Allmänna sparbankens krasch har framkallat, så ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herrar Widell m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr förste vice talman! Den proposition, som ligger till grund för utskottets utlåtande, innehåller, som kammarens ledamöter kanske ha observerat, ett i visst hänseende ganska märkligt aktstycke. Jag syftar på herr statsrådets och chefens för kommunikationsdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet. Man finner nämligen där, att ett statsråd funnit lämpligt att göra anmärkning mot en statens ämbetsman för att denne varit alldeles för nitisk. Detta är i hög grad anmärkningsvärt. Utan att på något sätt vilja kasta någon skugga på den svenska ämbets- och tjänstemannakåren, så får jag dock säga, att nog brukar det väl ändå ligga närmare till hands att anmärka på ämbetsmännen för att de icke äro tillräckligt nitiska.

Här har emellertid herr statsrådet ansett, att den man, som närmast är ansvarig för postsparbankens skötsel och för sparsamhetspropagandan, överskridit sin befogenhet och gått utanför de direktiv, som riksdagen har givit. Herr statsrådet anmärker för det första, att postsparbanken, efter vad det visat sig, utfärdat sparbanksböcker i varje län utom Örebro län, något som icke hade varit meningen, och för det andra, att postsparbanken, innan den satte i gång sin verksamhet, underlät att gå och fråga sparbanksföreningen, var någonstädes postsparbanken benäget kunde få tillfälle att utöva denna verksamhet. Det kan då måhända vara lämpligt att uppläsa en passus i en skrivelse, som från generalpoststyrelsen utskickats till skolstyrelsernas och skolrådets ordförande och som gäller denna sak. Denna skrivelse har, såvitt jag vet, inte fått spela den rollen i herr statsrådets resonemang, som jag tycker, att den borde fått göra. Efter att i denna skrivelse, som är daterad i oktober 1928, ha redogjort för riksdagens beslut i fråga om det anslag, som beviljades i fjol, och efter att ha talat om, hur postsparbanken tänkt sig att få in uppgifter på sådana barn, som härvidlag borde komma i fråga, skriver generalpoststyrelsen följande, som jag ber de ärade kammarledamöterna att lägga särskilt märke till, enär saken spelar en ganska viktig roll i denna diskussion: »Enär statsmakterna betonat angelägenheten av att vid sådan utdelning av postsparbanksböcker, varom nu är fråga, undvika konkurrens med sparbanker eller andra penninginrättningar, som driva skolparverksamhet, tillåta vi oss anhålla, att listor m. m. icke utsändas till skolor, varest sådan verksamhet, efter vad ni kan ha eder bekant, redan bedrives.»

Här har sålunda generalpoststyrelsen och då närmast postsparbankschefen

*Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.
(Forts.)*

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.
(Forts.)

i den skrivelse, vari han underrättade vederbörande skolmyndigheter om denna sak, tydligt sagt ifrån, att där redan förut skolsparsverksamhet bedreves, där skulle man inte bry sig om att taga upp postsparsbankens förslag till behandling, utan i sådana fall kunde skrivelsen utan vidare läggas till handlingarna.

Jag ber också att få fästa uppmärksamheten därpå, att riksdagen aldrig någonsin i sina direktiv, som man nu säger att riksdagen måste slå vakt om, har föreskrivit, att postsparsbanken skulle vara skyldig att fråga sparsbanksföreningen, var någonstädes postsparsbanken möjligen kunde få lov att utöva sin verksamhet. I varje fall finns det ingenting härom i det citat ur riksdagsskrivelsen, som herr Persson i Fritorp läste upp.

När postsparsbanken har uppträtt i ett län, där förut ortssparsbanker utövat s. k. skolsparsverksamhet, har det tydligen, såvitt jag är riktigt underrättad, skett på sådana orter och sådana platser i länet, varest förut ingen sparsbank utövat dylik verksamhet. Jag tycker, att statsmakterna och riksdagen böra slå så pass mycket vakt om en statens sparinstitution, att den kan medgivas rätt att gå direkt till de för sparsverksamheten intresserade och göra förfrågningar och således få gå direkt till skolmyndigheterna och fråga, om de ha något intresse för den här saken. Jag tycker inte, att riksdagen bör föreskriva sådana direktiv för en statens institution, att vederbörande nödgas gå och hövligt bocka sig för en privat och låt vara förträfflig institution som sparsbanksföreningen och fråga, om denna institution möjligen får lov att vara med i konkurrensen på sparsbanksföreningens område.

Det har heller icke, såvitt jag kan se av riksdagens skrivelse i fjol, sagts ifrån, att postsparsbanken, när den vill utsträcka sin verksamhet till orter, där några ortssparsbanker för närvarande icke utöva skolsparsverksamhet och där postsparsbanken alltså har rätt att tränga in, skall vara nödsakad, att, därest någon ortssparsbank med dylik verksamhet uppträder på platsen, träda tillbaka till förmån för denna nya konkurrent. Jag tycker att den, som är först på platsen, bör få ha rätt att utöva verksamheten. I varje fall har riksdagen icke sagt ifrån, att denna postsparsbankens verksamhet skall utövas på det sättet, att postsparsbanken under alla omständigheter skall komma i andra hand, och att den skall rymma fältet, därest en ny sparsbank, som förut icke intresserat sig för skolsparsverksamheten, börjar göra det, först sedan postsparsbanken igångsatt sådan verksamhet. Det ligger alltså i denna del av herr statsrådets direktiv en alldeles ny anvisning till postsparsbanken, som riksdagen aldrig någonsin tänkt sig. När man därför från reservanternas sida säger, att det nu bara gäller att slå vakt om riksdagens direktiv från i fjol, är detta icke riktigt, utan herr statsrådets uttalande innehåller nya och ännu längre gående direktiv, och beträffande dessa har riksdagen hittills icke haft tillfälle att uttala sig.

Här har en statens ämbetsman, som företräder postsparsbanken, ställt sig riksdagens direktiv till efterrättelse och icke gjort något annat än sin skyldighet — det har jag försökt visa med dokument — men han har — det kunna vi ju vara överens om — ådagalagt nit i sitt arbete och varit intresserad för sin uppgift och försökt göra vad han kunnat för att stimulera det allmänna intresset i landet för skolsparsverksamhet. Något annat har han icke gjort. Han har icke gått över sin befogenhet, och då tycker jag icke att det passar den svenska riksdagen att göra någon anmärkning mot en ämbetsman, som skött sig så ordentligt, att han borde ha erkännande i stället för klander.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Den föregående talareren har i början av sitt anförande framhållit, att den föreliggande kungl. propositionen var ett märkligt aktstycke så tillvida, som den innehöll en viss tillrättavisning mot en statens ämbetsman, som förmenades ha varit alltför nitisk

vid fullgörandet av sin ämbetsmannagärning. Enligt min mening saknas grund för en dylik uppfattning rörande propositionens innebörd. Vad herr statsrådet sagt kan icke gärna betraktas såsom en erinran mot postsparbankens chef. Statsrådet har i sin proposition bl. a. uttalat att »det är därför endast naturligt, att ledningen för postsparbanken, vilken alltsedan bankens tillkomst nedlagt ett förtjänstfullt arbete på ungdomens fostran till sparsamhet, velat till fullföljande av sina strävanden härutinnan, i sin verksamhet upptaga och utveckla jämväl denna propagandaform.» — Detta kan ju icke gärna innebära klander utan snarare ett erkännande av den verksamhet, som postsparbanken hittills utövat på detta område.

Sedan har framhållits, att i de cirkulär, som genom generalpoststyrelsens försorg utsänts, styrelsen vänt sig även till orter, där spararbetet i skolorna sedan länge bedrivits med framgång. Detta har ansetts vara en överloppsgärning, och man har menat, att det varit riktigare, om postsparbankens ledning i detta hänseende hade vänt sig till sparbankerna för att sålunda av dem erfarat, huruvida ett ingripande från generalpoststyrelsens sida på detta område kunde vara påkallat, eller huruvida vederbörande sparbank i orten ansåge sig kunna fylla denna uppgift. Det är generalpoststyrelsens åtgärd i berörda avseende, som mötts av gensägelse från sparbankernas sida. Man har från deras håll ansett, att de i onödan, så att säga, ha blivit skjutna åt sidan.

När riksdagen 1928 lämnade sitt medgivande till att 50,000 kronor skulle av postsparbankens medel användas till befrämjande av skolsparverksamheten, var det ju meningen, att denna åtgärd skulle betraktas såsom ett komplement till den sparverksamhet, som förut hade bedrivits av sparbankerna i riket. Avsikten var icke, att det därigenom skulle uppstå en konkurrens, som skulle omöjliggöra eller försvåra för sparbankerna att fortsätta denna verksamhet. Det har aldrig varit riksdagens mening och syfte, att det från generalpoststyrelsens sida på detta sätt i landet skulle drivas en verksamhet för uppsamlandet av penningmedel som sedan skulle föras hit till huvudstaden att här disponeras, förvaltas och utlånas.

Vad herr statsrådet har föreslagit är egentligen icke något annat, än att riksdagen skulle vidbliva de direktiv, som gävos, när riksdagen 1928 gav sitt tillstånd till att 50,000 kronor av postmedlen skulle användas för ifrågavarande ändamål. Vi reservanter hålla före, att det är av vikt, att riksdagen också nu vidbliver dessa direktiv, och det är därför, som vi icke ha kunnat giva vår anslutning till statsutskottets hemställan, vilken innebär en avvikelse från riksdagens direktiv av 1928.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Borell**: Herr förste vice talman! Jag skall be att få yttra några ord i detta ärende. Jag är särskilt föranledd därtill av det anförande, som har hållits av herr Jonsson i Eskilstuna, vilket anförande jag tyvärr icke fått avhöra, men som blivit för mig återgivet.

Jag skall börja med att bringa i erinran, att generalpoststyrelsen, då den på hösten 1927 inkom till Kungl. Maj:t med en hemställan att medel för ifrågavarande ändamål skulle ställas till generalpoststyrelsens förfogande, själv uppdrog vissa direktiv för denna verksamhet. Det yttrades i denna skrivelse, att en verksamhet av det slag, som nu är i fråga, länge intresserat postsparbanken: att postsparbanken städse sökt tillse, att ingen olämplig konkurrens skulle komma till stånd med de privata bankerna; och att det icke fanns någon anledning för postsparbanken att bedriva sådan verksamhet på orter, där sparbankerna tillfredsställande sörjt för skolsparverksamheten. Vidare — yttrade generalpoststyrelsen — borde givetvis endast de skolor ifrågakomma, där

*Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.*

(Forts.)

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.
(Forts.)

en samverkan med vederbörande skolråd och lärare låte sig bekvämt ordna. Intill dess att erfarenhet vunnits vore det måhända lämpligt, att åtgärden inskränktes till att avse endast viss landsända eller vissa län, där det av olika skäl syntes särskilt angeläget att främja sparsamhetssträvandena.

Så blev det proposition till 1928 års riksdag, och frågan behandlades i statsutskottet. Statsutskottet underströk med skärpa, att konkurrens icke borde förekomma mellan postsparbanken och de lokala sparbankerna eller andra penninginrättningar, som redan för närvarande drevo dylik skolsparsamhet. Mot detta uttryck »för närvarande» gjordes vid behandlingen i första kammaren vissa erinringar. Det påpekades, att om man tolkade utskottets utlåtande i denna del efter dess ordalydelse, framgick däraf, att man icke ville ha konkurrens från postsparbanken på sådana orter, där ortssparbankerna redan igångsatt sådan verksamhet, men att man icke brydde sig om att tänka på sådana ortssparbanker, som framdeles möjligen kunde komma att öppna en dylik verksamhet. I anledning däraf framställdes ett yrkande om att dessa ord skulle utgå ur motiveringen, och detta blev också riksdagens beslut.

I riksdagens beslut och i riksdagens skrivelse i ärendet framhölls med mycken skärpa, att det vore en förutsättning för tilldelandet av det föreslagna beloppet, att någon konkurrens med ortssparbankerna överhuvud taget icke skulle komma i fråga, och därför ville man, att verksamheten från postsparbankens sida skulle inskränkas till sådana platser och län, där ingen sådan verksamhet hittills bedrivits, och där det således vore befogat och angeläget, att postsparbanken upptog denna verksamhet.

Jag kommer nu till frågan, huruvida postsparbanksledningen har ställt sig dessa direktiv till efterrättelse. Jag vill då till en början säga, att jag för den goda sakens skull måste beklaga, att icke hela denna verksamhet från början ordnades i samförstånd mellan ledningen för postsparbanken och de lokala sparbankernas organisation. Det hade säkerligen kunnat ske, och man hade då sluppit denna schism, och rörelsen hade kunnat utveckla sig på ett lugnare och för rörelsen säkert gynnsammare sätt, än nu ägt rum. Så skedde emellertid icke. Postsparbanken vidtog vissa undersökningar, och därefter gjorde postsparbanken sina utdelningar. Dessa utdelningar skedde i alla län, utom i ett, nämligen Örebro län, och det skedde exempelvis även i ett län, där denna sorts sparrörelse var så väl tillgodosedd som i Malmöhus län. Om man objektivt bedömer denna sak, så kan man väl svårligen säga, att postsparbanken i detta hänseende i allo följt direktiven och den mening, som ligger bakom desamma.

Det är detta som gjort, att jag nu har ansett att direktiven borde upprepas. Tolkar man utskottsmajoritetens utlåtande efter orden, så kan man väl knappast komma till annat resultat, än att utskottet menar, att föregående riksdags direktiv icke längre skola äga tillämplighet och att ifrågavarande verksamhet bör få utveckla sig alldeles fritt. Detta framgår ju alldeles uppenbart av uttalandet i sista punkten av utskottets utlåtande. Jag hörde i första kammaren från en medlem av utskottsmajoriteten, att detta icke var meningen, och det glädde mig att höra ett sådant uttalande, men, som sagt, läser man utskottets utlåtande, såsom det är skrivet, kan man icke komma till den uppfattningen.

Nu har det också sagts, att det icke gör så mycket, om det blir en viss konkurrens mellan postsparbanken och de lokala sparbankerna, och att det icke kommer att försvåra ortssparbankernas verksamhet. Det är naturligtvis faran för ett sådant försvårande av sparbankernas rörelse, som ligger under den oro, som har väckts. Det är ju så, att ortssparbankerna ha sin alldeles särskilda uppgift. Den uppgiften är att tillfredsställa, om jag så får säga, det lilla kreditbehovet, de små företagarnas behov, ett behov, som svårligen någon annan än de lokala bankerna kan fylla och för vilken uppgifts lösande det fordras synnerligen stor grad av orts- och personalkänedom. Det är för att fylla

detta behov, som i hög grad är ett småfolkets behov, av vikt att ortssparbankerna icke allt för mycket kringskäras i sina uppgifter och icke för mycket av ortskapitalet suges in till postsparbanken. Det är uppenbart att denna bank — viljan må vara aldrig så god — icke kan på samma sätt som de lokala bankerna fylla dessa lokala behov. Det är från dessa synpunkter, som jag anser det vara angeläget att direktiven från i fjol upprepas.

Nu har, efter vad jag hört, herr Jonsson i Eskilstuna uttalat att de direktiv, som föreslås i den kungliga propositionen, äro helt andra och mera inskränkande och snävare än de direktiv, som riksdagen meddelade förra året, och att det hela egentligen är uttryck för önskan att komma åt en tjänsteman, som nitiskt och väl fyllt sitt arbete. Intet av detta är riktigt. Jag värdesätter i hög grad postsparbankens verksamhet, och avsikten har icke varit att skärpa direktiven. Jag vågar bestämt påstå, att så heller icke har skett. I direktiven säges det bl. a. att postsparbankens verksamhet bör begränsas till områden, vilka ej kunna betraktas såsom egentligt verksamhetsområde för en ortssparbank, som genom positiva åtgärder ådagalagt intresse för skolsparbanksrörelsens främjande. Ja, det är rakt icke någonting annat än vad förra årets riksdag uttalade, och den som läser föregående riksdags uttalande och direktiv kan icke komma till någon annan uppfattning, än att det bakom dessa direktiv låg, att postsparbanken skulle i sin rörelse, med hänsyn till konkurrens med lokalsparbankerna, iakttaga en hög grad av försiktighet. Det uttalades, att överhuvud taget får någon konkurrens icke komma till stånd varken med de sparbanker, som redan då drev en dylik rörelse, eller dem, som framdeles skulle komma att göra det. Det senare låg i ändringen av utskottets motivering.

Jag har vidare sagt, att postsparbanken lärer få träda tillbaka i den mån ortssparbankerna utvidga sin verksamhet i dylikt avseende. Just med tanke på detta har man sagt, att direktiven äro skärpta från i fjol. Men herrarna skola komma ihåg, vad jag nyss påpekade, nämligen att riksdagen strök orden »för närvarande» i utskottets motivering för att därigenom betona, att postsparbanken icke finge konkurrera med sparbanker, som vare sig nu bedriva dylik skolparverksamhet eller framdeles komma att igångsätta sådan. Således är detta direktiv en fullständigt logisk och följdriktig slutledning från föregående riksdags uttalande. Meningen har således icke varit, att dessa nu upprepade direktiv skola innebära någonting annat än vad riksdagen förra gången uttalade.

För sakens skull anser jag, att det skulle vara värdefullt, att riksdagen nu vidhåller sina förut givna direktiv. Det skulle lända bägge kontrahenterna till nytta. Det är emellertid uppenbart, att man icke genom några direktiv kan på kartan eller på marken dela upp ett verksamhetsområde till den ena och ett verksamhetsområde till den andra. Men direktiven äro avsedda att tjäna till ledning för en uppdelning av arbetsområdet i ömsesidigt samförstånd. Den goda viljan därtill finnes säkerligen på båda sidor. Det framgick alldeles särskilt av herr Örnés uttalande nyss i första kammaren.

Då jag uttalar den förhoppningen, att andra kammaren ville ge uttryck åt, att kammaren beträffande direktiven står på samma ståndpunkt som riksdagen intog förra året, tillåter jag mig att vädja till denna goda vilja, varigenom denna schism säkerligen kan bringas ur världen och aldrig vidare behöva komma på tal.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Ja, herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ber så vackert, att kammaren skall vara vänlig och stödja honom i fråga om de nya direktiven. Jag håller nämligen fortfarande före, att det är *nya* eller i varje fall *skärpta* direktiv det är fråga om. Här göres i propositionen anmärkning mot att postsparbanken har vågat uppträda med

Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.

(Forts.)

sin propaganda i varje län utom, såsom det anmärkes, Örebro län. Och herr statsrådet upprepade i sitt anförande nu, såvitt jag kunde höra, samma anmärkning. Men om det varit på det sättet och är på det sättet, att det i varje län förekommer orter och områden, där det inte finns någon ortssparbank, som har velat utöva denna skolsparverksamhet, är det då så orimligt och så oriktigt, att postsparbanken där träder in för att fullgöra den uppgift, som anses vara önskvärd? Och vad ligger det för anmärkningsvärt däri — jag tillåter mig ännu en gång ställa den frågan — att postsparbanken direkt av skolmyndigheterna försöker få reda på tillståndet? På det sättet får postsparbanken de korrekta, de riktiga uppgifterna. Den får veta, vad skolan behöver på detta område. Den får veta, var lokala sparbanker möjligen ha försummat sig. Det finns inte något skäl, varför en statens institution — jag säger det än en gång — skall behöva gå och fråga en privat förening, om staten får lov att uppträda med sin gagnande verksamhet på de jaktmarker, som man anser skulle vara förbehållna de privata sparbankerna.

Herr statsrådet upprepade, att det här inte var fråga om några nya direktiv utan att det bara var fråga om ett understrykande av de gamla. Trots det vågar jag hävda den uppfattningen, att det är fråga om nya direktiv, eller låt mig kanske mildra uttrycket och säga, att det är fråga om skärpta direktiv. Ty det har aldrig någonsin varit tal om att där postsparbanken har börjat utöva skolsparverksamhet på områden, där de lokala sparbankerna ha försummat sig, där skulle, sedan de lokala sparbankerna ha börjat vakna upp efter att postsparbanken fått plöja upp fältet, postsparbanken vara skyldig att träda tillbaka. Så sägs det nu, men det har riksdagen icke sagt 1928. Om detta nu säges av riksdagen, så är det utan allt tvivel en tydlig skärpning av de förut givna direktiven.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Det förefaller nästan, som om ingen-ting hade inträffat inom vår sparbanksvärld. Debatten i dag rör sig övervägande kring frågans förhistoria och förbigår nästan fullständigt dagens ömtåliga och beklagliga situation. För min del kan jag icke underlåta att starkt framhålla, att om de, såvitt jag förstår, skärpta direktiv för skolsparverksamhetens bedrivande, som föreslås av Kungl. Maj:t och som tillstyrkts av reservernerna i förevarande utskottsbetänkande, varit gällande under de gångna åren, så skulle t. ex. Bergslagernas sparbank ha haft monopol på denna verksamhet, där banken genom positiva åtgärder ådagalagt intresse för saken. Men postsparbanken skulle ha varit utestängd från rätten att på dessa platser arbeta för sparsamhetens främjande bland skolungdomen! Jag kommer just nu från en landsända, där Bergslagernas sparbank missionerat även bland skolbarnen. Och jag har en stark känsla av att det borde få vara nog med de tusenden av skolbarn, som i detta nu sörja över förlusten av sina besparingar. Och det borde, synes det mig, kunna anförtros åt de lokala folkskolmyndigheterna att fritt välja de organ för skolsparverksamhetens ordnande, som dessa skolmyndigheter med sin kännedom om ortsförhållandena finna mest ändamålsenliga. Det finns, såvitt jag förstår, ingen anledning tro annat än att dessa lokala folkskolmyndigheter i första hand gynna en ortssparbank, som anses solid och som på ett tillfredsställande sätt sörjer för skolsparkasserörelsen inom orten. Att rent ut monopolisera de privata sparbankerna borde allra minst nu ifrågasättas, efter vad som inträffat inom vår sparbanksvärld. Postsparbanken med sitt vittutgrenade kontorsnät har ju de största förutsättningar att tjäna skolsparverksamhetens syften, och den har hittills utan att göra sig skyldig till obehörig konkurrens utfört ett synnerligen erkännansvärt arbete för skolungdomens fostran till sparsamhet. Tyvärr kan ett motsvarande om-döme icke längre fällas om alla privata sparbanker. Det finns vid detta för-

hållande ingen saklig anledning att med snäva och ensidiga direktiv klavbinda postsparbanken för att i stället över en kam monopolisera alla intresserade privata sparbanker. Om riksdagen har någon känsla kvar för den kommunala självstyrelsen, så böra de lokala folkskolmyndigheterna i enlighet med statsutskottets nu förevarande förslag kunna tillerkännas rätten att anförtro skol-sparverksamheten åt en ortssparbank, som de anse vara lämplig, men också att föredraga postsparbanken framför en osäker privat sparbank. Det finns säkerligen i detta vidsträckta land plats både för postsparbanken och solida, välskötta privata sparbanker.

*Ang.
främjande av
sparsamhet
bland skol-
ungdomen.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Stockholm och *Sävström*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna vid utlåtagandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Persson i Fritorp, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtagande nr 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Vid föredragning härpå av bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket ävensom i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

*Ang.
statsmonopolet
å tobaks-
tillverkningen
i riket.*

Herr **Lovén**, som anförde: Herr talman! Beträffande utskottets utlåtagande såsom sådant skall jag icke säga någonting. Såsom ärendet förelegat, har utskottet säkerligen icke kunnat komma till annat resultat, än som framgår av utlåtagandet. Emellertid har jag i detta ämne väckt två motioner, och jag skall i anledning därav be att få säga några ord, vari jag då även innefattar den av herr Weibull väckta motionen.

Beträffande Pehr Fricks fabriker har ju en uppgörelse träffats för den tid ärendet är under förberedande i departementet, varigenom det ordnats på det sättet, att fabriken och arbetarna fått en liten ytterligare beställning. Därmed äro de visserligen satta på inknappad ranson men få i varje fall draga sig fram, intill dess nästa riksdag kan besluta i ärendet. Det är det enda jag skall säga om den frågan.

Däremot ber jag, herr talman, att få säga några ord om de tobaksarbetare, som blivit och bli permitterade av tobaksmonopolet. När tobaksmonopolet in-

Ang.
statsmonopolet
å tobaks-
tillverkningen
i riket.
(Forts.)

rättades här i vårt land, uttalade riksdagen, att arbetarna inom tobaksindustrien hade en garanti för att de skulle bli rättvist behandlade i det förhållandet, att halva antalet styrelseledamöter skulle utses av Kungl. Maj:t. Nu är jag den förste att erkänna, att monopolbolagets styrelse i regel varit mycket välvil- lig mot tobaksarbetarna, i regel ställt sig mycket förstående till den bekymmer- samma ställning, som dessa tobaksarbetare råkat i genom avskedandena. Men jag skulle dock, herr talman, vilja säga några ord om de fördelningssynpunk- ter, som tobaksmonopolet tillämpar för en del av dessa tobaksarbetare.

Genom koncentration och rationalisering har åstadkommits, att tobaksar- betarna i stor utsträckning avskedats, permitterats eller förtidspensionerats. Under tiden 1919—1927 har arbetarstocken reducerats med icke mindre än 2,976. Enbart inom cigarr- och cigarrettillverkningen har antalet arbetare nedbringats med 1,926 stycken. Regeringen har nu om hand en utredning an- gående den ersättningspolitik, som från monolets sida skall bedrivas. Jag vill då uttala den förhoppningen, att utredningen blir allsidig och djupgående. Utan tvivel har tobaksmonopolet i vissa fall givit ganska generösa understöd åt de avskedade arbetarna. Men i andra fall har behandlingen av de avske- dade lämnat åtskilligt övrigt att önska. Inte minst påfallande är den brist på system som framträtt, särskilt på senaste tiden. När till en del arbetare utgått engångsgratifikationer med stora belopp men samma arbetare senare in- tagits i tjänst, kan man icke förvåna sig över att missnöje råder bland dem, som endast under viss tid erhållit knappt tillräkta ersättningar. Det förekommer exempel på att tobaksarbetare, som vid monolets införande hade rätt till en- gångsersättning, avstått därifrån för att erhålla fast anställning men tolv el- ler tretton år senare blivit avskedade med lågt beräknade penningunderstöd un- der några år. Det måste likaså väcka förvåning, att monolet under åbero- pande av rationalisering entledigat en del kvinnor inom tobaksindustrien men sedan intagit och upplärt icke yrkeskunniga yngre arbeterskor. Det synes även i övrigt gå något underligt till ibland. Så t. ex. fanns det vid en fabrik i Malmö en man och hans hustru, båda yrkeskunniga arbetare och båda arbe- tande på samma ställe. Man avskedade mannen och skickade honom hem till barnen, medan hustrun fick bli kvar vid monolet och arbeta. Jag tycker, att detta är litet underligt, även om lönen var några kronor högre i veckan för mannen, som var en mycket yrkesskicklig arbetare, än för hustrun. Det bor- de väl ändå ordnats så, om man var tungen att göra en indragning, att hustrun fått gå till hemmet och barnen och mannen fått stanna kvar i arbetet.

Under tiden 1915—1927 hava 59 tobaksarbetare, 52 män och 7 kvinnor, i Malmö erhållit fattigunderstöd i en eller annan form. Jag vill därför nu, när den här frågan är under utredning, rikta en vädjan till monopolbolagets styrelse och regeringen, som har utredningen om hand, att det om möjligt måt- te ordnas så, att de arbetare, i varje fall yrkesarbetare, som entledigas vid to- baksindustrien, få det så ordnat för sig för sina återstående dagar, att de slippa anlita fattigvården.

Jag har velat göra detta uttalande till dagens protokoll och har, herr talman, intet yrkande.

Med herr Lovén förenade sig herr *Vougt*.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets ut- låtande, nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande tillbyggnads- och ändringsarbeten inom riksbankens fastighet i Visby.

Ang. vissa
arbeten inom
riksbankens
fastighet i
Visby.

I anledning av en utav fullmäktige i riksbanken hos bankoutskottet gjord framställning om beredande av medel för utförande av vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten inom riksbankens fastighet i Visby hemställde utskottet, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige att låta, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av professorn C. A. T. Lindholm uppgjort förslag, inom riksbankens fastighet i Visby verkställa tillbyggnads- och ändringsarbeten för en kostnad av högst 60,000 kronor.

Ang. vissa arbeten inom riksbankens fastighet i Visby.
(Forts.)

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Bäcklund* förklarat sig anse, att utskottet bort uttala, att kostnaderna för ifrågavarande arbeten borde bestridas av reserverade medel, erhållna vid försäljning av riksbanken förut tillhöriga fastigheter i Falun och Umeå.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Vid försäljning av riksbanken förut tillhöriga fastigheter i Falun och Umeå uppkom en försäljningssumma av 497,000 kronor. Riksdagen beslöt icke, hur dessa medel skulle användas, utan de stå kvar som reserverade medel i riksbanken. Fullmäktige i riksbanken ha föreslagit, och bankoutskottet har, såsom framgår av föreliggande utlåtande, gått in för detta förslag, att det i Visby skulle företagas vissa ombyggnader för en kostnad av 60,000 kronor. I nästa utlåtande föreslås en ombyggnad i Gävle för en kostnad av högst 29,400 kronor och i utlåtandet nr 38 föreslås det för Falun först inköpande av en tomt för 40,000 kronor och nybyggnad för 278,000 kronor. I fråga om kostnaderna i Falun ha fullmäktige föreslagit, att kostnaden skulle tagas av dessa reserverade medel på 497,000 kronor. Jag har, herr förste vice talman, inom utskottet yrkat på, att även kostnaden för Visby, 60,000 kronor, och kostnaden för Gävle, 29,400 kronor, måtte tagas av dessa reserverade medel. Om dessa belopp tagas från de reserverade medlen, återstår det ändå 89,600 kronor icke disponerade.

Jag anser det icke vara nödvändigt att taga pengarna för dessa omändringsarbeten ur årets vinst, när det inte är på något sätt nödvändigt, då det inom banken, som sagt, finnas reserverade medel från försäljning av fastigheterna i Falun och Umeå. Enligt fullmäktiges och utskottets förslag skola dessa belopp tagas av den vinst, som kan tänkas uppstå under detta år, från medel som skola användas i budgeten under 1930—1931. Jag tycker, att man, när man har reserverade pengar, icke behöver gå in för en sådan anordning, att taga av årets vinstmedel. Jag har därför framställt yrkande i utskottet i enlighet med min nu uttalade uppfattning, och jag har vid utlåtandet fogat en reservation.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till denna reservation.

Herr **Winkler**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det finns ingen anledning att frånga den praxis, som hittills tillämpats av bankofullmäktige och utskottet. Här finnas medel reserverade på grund av försäljning av fastigheter i Umeå och Falun, på 497,000 kronor. Vi kunna då gärna förfara som vi brukat, nämligen att för reparation eller nybyggnad på en särskild ort taga av riksbankens under året inflytande vinst. Det belopp, som återstår, sedan 278,000 plus 40,000 kronor eller 318,000 kronor avdragits, anse både bankofullmäktige och bankoutskottet skall stå kvar såsom reserverade medel för Umeå — sålunda 179,000 kronor — och att man icke skall använda pengarna för ifrågasatt byggnad i Gävle liksom inte heller för reparation i Visby.

Jag hemställer, herr talman, helt kort om bifall till utskottets hemställan,

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till

*Ang. vissa
arbeten inom
riksbankens
fastighet i
Visby.
(Forts.)*

samma hemställan med vidfogande därtill av det utav herr Bäcklund i ovanberörda reservation gjorda uttalandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 37, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande ändrings- och reparationsarbeten inom riksbankens fastighet i Gävle;

nr 38, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Falun;

nr 39, angående avskrivning av vissa osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor; och

nr 40, angående användande av riksbankens vinst för år 1928; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undersökning rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län och Kalix älv i Norrbottens län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Närke- och Östergötlands sjösänkingsföretag i Stockholms län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag ävensom två i samma ämne väckta motioner;

nr 48, i anledning av väckta motioner om räntefritt låneunderstöd åt Hornborgasjöns sänkingsförening; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny institutionsbyggnad vid statens centrala frökontrollanstalt jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 12.

*Ang. familje-
bostäder åt två
laboratorer
vid veterinär-
högskolan.*

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredande av familjebostäder åt ytterligare två laboratorer vid veterinärhögskolan; och yttrade därvid:

Herr **Carlström**: Herr talman! Som kammaren behagar finna, har jag vid förevarande utlåtande fogat en blank reservation. Jag skall med anledning därav nu be att få säga några få ord.

Det är här fråga om att anslå 28,500 kronor för inrättande av ett par nya bostadslägenheter vid Veterinärhögskolan. Det är ju så, att vi här i landet ha en del befattningshavare, som ha, icke som det kallas förmån av fri bostad utan rätt att bo i en statens bostad med avräknande från lönen av den summa, vartill bostadsinnehavet värderas. Det har emellertid visat sig — åtminstone har jag den erfarenheten ifrån vad som förekommit i 1928 års lönekommitté — att en del befattningshavare, sedan de väl fått bostad, längre fram dock icke så synnerligen högt värdera bostadsförmånen. Och det är fråga om, att staten i vissa fall inte längre skall ha rätt att kräva, att befattningshavare skola bo i de bostäder, som staten en gång anordnat för deras räkning. Man driver på visst håll mycket skarpt den meningen, att det inte alls är nödvändigt, att staten uthyr dessa bostäder till sina befattningshavare utan att staten i vissa fall mycket väl kan uthyra dem till andra människor, som icke

äro statsanställda. Jag anser emellertid, att det är en princip, som man inte bör gå in för. Det torde nämligen vara så, att staten genom att uppföra bostäder åt sina befattningshavare i regeln gör avsevärda utgifter som ej förräntas, och det är väl ändå på det sättet, att det innebär en förmån för vederbörande, när staten tillhandahåller bostad.

I det förevarande fallet kan man väl icke befara, att vederbörande befattningshavare skulle avsäga sig förmånen att bo i dessa bostäder, om de bleve inredda. Men det är i varje fall icke tu tal om annat än att staten kommer att ikläda sig utgifter, som icke komma att förräntas. Statskontoret har också vid tvenne tillfällen uttalat sig mot denna byggnadshistoria. Då frågan 1926 kom upp första gången, uttalade statskontoret sina betänkligheter och påpekade bland annat, att de befattningshavare, som det nu är fråga om, redan hade två rum *hyresfritt* vid ifrågavarande anstalt. Och statskontoret säger i sitt den 25 augusti 1926 avgivna utlåtande: »att bostadsförmån i betydande utsträckning åtnjöttes av ifrågavarande personal, i vissa fall ersättningsfritt och i återstående fall mot synnerligen lågt vederlag. En sådan anordning hade givetvis medfört och medförde alltjämt för statsverket avsevärda kostnader, och dessa kostnader skulle genom ett bifall till föreliggande framställning komma att ytterliga ökas.» — Det är också, som jag förut sagt, påtagligt, att staten här går in för en utgift, som man, i många fall åtminstone, icke så mycket uppskattar från tjänstemännens sida och som i varje fall genom den ersättning, som vederbörande erlägga för bostaden, icke kommer att förräntas. Jag skall nu icke yrka avslag på förevarande framställning. Jag har emellertid velat säga detta, ty jag tror, att det är starka skäl för riksdagen att gå försiktigt fram, då det framkommer nya förslag i denna riktning. Här är det ju inte fråga om att staten behöver direkt anslå medel, ty här finnes en fond, ur vilken man tar de erforderliga medlen. Jag anser dock, att vi efter detta böra komma ifrån principen att bygga bostäder åt statstjänstemännen. Hava vi gått in för, att befattningshavare skall ha lön och icke fri bostad ingående i lönen, så skola vi efter detta vara ganska försiktiga, då det gäller att uppföra nya bostadslägenheter på statens bekostnad. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag har samma uppfattning som herr Carlström, att staten i allmänhet inte bör uppföra bostäder åt tjänstemän. Här föreligger dock ett särskilt förhållande, och det är väl det som gjort, att herr Carlström icke yrkat avslag. De här ifrågavarande befattningshavarna måste vistas inom anstalten; de måste finnas tillgängliga när som helst, vilken tid på dygnet som helst, och därför har åt var och en av dem upplåtits en dubblett. Nu har det önskemålet framkommit, att åt dessa tjänstemän i stället skulle inredas familjebostäder därute. Kungl. Maj:t har upptagit detta ärende och i en proposition begärt, att av medel, som uppkommit genom försäljning av tomterna invid Karlaplan, anstalten får för detta ändamål disponera ett belopp av 28,500 kronor. Det är ju ett särskilt förhållande. I övrigt har jag samma uppfattning som herr Carlström. Här är det dock så, att befattningshavarna icke få välja bostad utan måste ta dessa unkarlsdubletter, och det har visat sig vara svårigheter på grund härav att hålla kvar en befattningshavare, som bildar familj.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidar anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Slutligen föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

Ang. familjebostäder åt två laboratorer vid veterinärhögskolan.

(Forts.)

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för laga skiftet å Färila sockens stora skifteslag;

nr 53, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1929/1930 i vad angår jordbruksärenden; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om räntefrihet under viss tid för lån från täckdiktningsslånefonden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning.

§ 15.

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Landskrona stad;

nr 81, i anledning av väckt motion om anslag till anskaffande av en ny orgel i Skeppsholmskyrkan;

nr 82, i anledning av väckt motion om beredande av viss förmån i beföringshänseende åt kaptenen G. A. Holtz;

nr 83, i anledning av väckt motion angående beredande av viss förmån i löne- och pensionshänseende åt kaptenen E. H. W. Möller;

nr 84, i anledning av väckt motion om utgivande till majoren Erik Holmquist av visst belopp, utgörande till statsverket återbetalade dyrtidstillägg åt vissa officerare;

nr 85, i anledning av väckt motion om personliga arvodestillägg åt vissa såsom rullföringsbiträden anställda underofficerare i reserven;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarkollegium för budgetåret 1929/1930 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 87, i anledning av väckta motioner om ytterligare statsbidrag till väghållningsdistrikt, särskilt betungade av anläggningar, utförda under kristiden; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till luftfartsväsendet.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svensson</i> i Grönvik	under 8 dagar fr. o. m. den 4 maj,
» <i>Leffler</i>	» 2 » » » 4 » och
» <i>Brännberg</i>	» 3 » » » 4 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 3 maj.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 27 nästlidna april förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet *Lundvik* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 231, angående överenskommelse mellan Svenska staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund beträffande tillämpningen av § 19 i 1927 års malmavtal.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare rådmannen Birger Christenson på grund av kraftnedsättning efter gallstensoperation med tillstötande blodpropp är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet under ytterligare ca fjorton dagar, intygas på heder och samvete.

Lasarettet i Södertälje den 30 april 1929.

Erik Normann,
t. f. lasarettsläkare.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 80—88.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 5 A, i anledning av vissa i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, jämte i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullrestitution; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket; samt

från första lagutskottet, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37).

§ 6.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion, II: 96, angående vidtagande av åtgärder mot arbetslöshet bland läroverksläroaspiranter m. m.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Jonsson* i Eskilstuna under 3 dagar från och med den 4 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.